

5. Ширяев А. Ф. Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода. – М.: Воениздат, 2009. – 183 с., ил.

Yuliya Kishchenko

REVISION OF FEATURES OF THE MAIN TYPES OF TRANSLATION

The article is devoted to the analysis of the main peculiarities of written, oral and machine interpreting. It also gives a short characteristic to the texts that are most often translated. It reveals the system of practical work, connected with translation and the translator's strategy. Among the texts meant for written translation special attention is given to scientific and technical texts; the main features of modern mass media texts and those of publicist essays have been analyzed. Among the types of oral interpretation the accent is made upon the simultaneous one: the mechanism of synchronization is explained as the one that regulates the distribution of all the levels of comprehension among the components of the interpreter's activity. Philosophical background and theoretical principles of machine translation are also analyzed.

Key words: text, equivalents, correspondent words, cognitive information, original text.

Юлия Кищенко

АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ ОСНОВНЫХ ВИДОВ ПЕРЕВОДА

Статья посвящена анализу характерных особенностей письменного, устного и машинного перевода. Дана краткая характеристика текстам, которые чаще всего подлежат переводу, выявлены закономерности практической работы, связанной с переводом и действиями переводчика. Среди рассмотренных типов текстов для письменного перевода особое внимание уделено научным и научно-техническим; проанализированы характерные черты текстов современных средств массовой информации и художественно-публицистических эссе. Среди видов устного перевода выделен синхронный перевод: детально освещена суть механизма синхронизации, который регулирует распределение уровней осознания между компонентами деятельности переводчика. Проанализированы философские основы и теоретические принципы машинного перевода.

Ключевые слова: текст, эквиваленты, соответствия, когнитивная информация, оригинальный текст.

УДК 372.881.11

Вікторія Колкунова
(Херсон)

АНГЛІЙСЬКІ КОЛОКАЦІЇ: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті здійснено спробу лінгводидактичного дослідження англійських колокацій як особливого типу лексико-семантичної сполучуваності слів; проаналізовано лінгводидактичний потенціал англійських колокацій, уточнено зміст поняття «колокація» для застосування у лінгводидактичних розвідках; з'ясовано, що англійські колокації є не випадковим сполученням двох або більше лексичних одиниць, що характеризується такими ознаками, як цілісність при сприйнятті й відтворенні в мовленні; семантична зумовленість компонентів, синтаксична регулярність; аргументовано необхідність вивчення англійських колокацій у процесі формування колокаційної компетенції як складової іншомовної комунікативної компетенції.

Ключові слова: лінгводидактичний потенціал, сполучуваність, колокація, колокаційна компетенція.

Колокації є одиницями, лінгвістичний статус яких однозначно й остаточно не визначено: розуміння їх сутності варіюється залежно від теоретико-методологічних підходів. До основних напрямів дослідження колокацій, за систематизацією Т. Бобкової, належать семантико-синтаксичний (у межах якого виокремлюють лексико-семантичний, лексико-функціональний, лексико-граматичний і синтаксичний підходи), контекстно-орієнтований, корпусно-орієнтований, когнітивний і психолінгвістичний [3]. Відсутність у сучасному мовознавстві загальноприйнятого тлумачення цього лінгвістичного феномена свідчить про необхідність його подальшого дослідження. У цьому контексті лінгводидактичний аспект вивчення колокацій вважаємо також своєчасним і доцільним, оскільки важливість колокацій як одиниць навчання мови враховується недостатньо як при формуванні іншомовної комунікативної компетенції, так і під час складання навчальних програм і створення підручників з англійської мови. Отже, **метою** цієї статті є з'ясування лінгводидактичного потенціалу англійських колокацій, задля чого необхідно розв'язати такі **завдання**: по-перше, дати робоче визначення поняття «колокація» для застосування у лінгводидактичних розвідках; по-друге, аргументувати необхідність вивчення англійських колокацій у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції.

Лінгводидактичний потенціал розуміють як різноманітні способи та можливості використання автентичних матеріалів іноземною мовою у процесі її викладання та вивчення [1, с. 127]. Англійські колокації, безумовно, мають потужний лінгводидактичний потенціал, що пояснюється їх статусом і специфікою функціонування в мові й мовленні. З'ясування лінгводидактичного потенціалу колокацій вимагає передусім визначення їх сутності як лінгвістичних одиниць.

У сучасній лінгвістиці поняття «колокація» використовується у різних наукових школах і напрямках досліджень для позначення особливого типу сполучуваності слів. Сполучуваність як фундаментальна ознака мовних одиниць відображає синтагматичні відносини між ними. Існують універсальні та конкретно-мовні закони та тенденції сполучуваності слів, відхилення від яких призводить до порушення норми або до зміни якостей мовних одиниць.

Як особливий тип сполучуваності слів колокації, за визначенням Є. Орлової, є своєрідною аномалією, словосполученнями зі складним статусом, які знаходяться на периферії лексико-фразеологічної системи мови [6]. Колокації не є вільними словосполученнями і не належать до фразеологічних одиниць.

На відміну від вільних словосполучень, колокації функціонують у мовленні та зберігаються у словнику кожного носія мови в готовому вигляді; їх не створюють, а відтворюють у типових ситуаціях. Іншою специфічною ознакою, які відрізняють колокації від вільних словосполучень, є непербачуваність і невмотивованість колокацій (*arbitrariness of collocations*). Наприклад, можна сказати *Happy Christmas* і *Merry Christmas*, хоча *Merry* і *Birthday* не використовуються разом. Можна сказати, що *prices rise* та *fall*, але людина може лише *rise to the occasion*, але не *fall to the occasion*; можна *look at a person or problem*, але не можна *gaze at a problem* [10, с. 26]. Українському виразу «отримати підвищення (на посаді)» можуть відповідати такі англійські еквіваленти: *get promotion, gain promotion, win promotion, earn promotion* [11, с. 1129]; виразу «отримати контроль над ситуацією» відповідають *get control of a situation, gain control of a situation, win control of a situation* [11, с. 303], водночас словосполучення «отримати досвід» і «отримати перевагу» мають лише такі еквіваленти: *get experience / gain experience* [11, с. 483] і *get the advantage / gain the advantage* [11, с. 20]. Таким чином, колокації не вмотивовані логікою, а є результатом лінгвістичної конвенції [10, с. 29].

Водночас у деяких дослідженнях здійснено спроби довести, що процес сполучуваності в колокаціях можна пояснити логікою і що існують фактори, які впливають і зумовлюють сполучуваність колокацій [12, с. 317]. Наприклад, у результаті корпусного дослідження словосполучень з іменниками та дієсловами, що належать до ділової англійської лексики, зроблено висновок, що їх сполучуваність (колокаційна поведінка) не є

випадковою. Сполучуваність компонентів колокацій не є повністю передбачуваною або залежною від правил, але вона є вмотивованою. До факторів, які пояснюють механізми або процеси сполучуваності в колокаціях, відносять семантику компонентів колокацій, метафоризацію, семантичну просодію, фразеологічну поведінку, що в комплексі допомагає зрозуміти логіку сполучуваності компонентів колокацій, але, на нашу думку, ускладнює процес їх запам'ятовування.

Відрізняючись від вільних словосполучень, колокації також не є фразеологічними одиницями, хоча мають з ними низку спільних рис. Зокрема, їх спільною ознакою є неможливість заміни одного компонента конструкції без повної або часткової втрати смислу або стилістичного забарвлення, прикладами чого можуть слугувати колокації *to catch a cold* і *to contract a disease*: вони функціонують у мовленні в готовому вигляді і не передбачають варіювання компонентів. У такому контексті колокація – це лексико-фразеологічно зумовлена сполучуваність слів у мовленні як реалізація їх полісемії [2, с. 194]. Проте, у фразеології, яка вивчає лексично неподільні поєднання слів, колокації традиційно не виокремлюються, а співвідносяться або ототожнюються з певним типом фразеологічних одиниць, у залежності від їх класифікації.

Актуальним для нашого дослідження вважаємо розуміння колокацій як не випадкового сполучення двох або більше лексичних одиниць, яке складається з головного (ключового, вільного) та залежного компонентів. Головний компонент може з'являтися у контексті різних лексичних одиниць, причому ці лексичні одиниці можна надати закритим списком [7]. Залежним є такий компонент колокації, вибір якого визначається традицією та зумовлюється семантикою ключового слова. Як приклад, можна навести колокації, головні (ключові) слова яких є синонімами (*tall – high, wide – broad*), але чия сполучуваність зумовлюється традиціями та мовними конвенціями в більшій мірі, ніж семантикою головного слова. Наприклад, згідно з Корпусом сучасної американської англійської мови [8], найбільш уживаними колокаціями, які створюються прикметником *tall* (головний компонент) та іменниками (залежні компоненти), є *tall man/woman, boy/girl, guy, grass, building, window, glass, figure, ship, pine, fence, people, plants, tower, doors, frame, boots*; водночас прикметник *high* найчастіше вживається з такими іменниками, як *level, pressure, rate, risk, quality, heat, degree, court, price, heels, standards, speed, expectations, priority, percentage, unemployment, value*; відповідно прикметник *wide* сполучується з іменниками *margin, berth, world, angle, gap, latitude, window, appeal, distribution, screen, network, availability, circulation, recognition, acclaim, coverage*, а прикметник *broad* – з іменниками *support, consensus, coalition, base, strokes, powers, terms, view, band*.

Ця особливість колокацій називається М. Льюїсом їх «незворотністю» (*non-reciprocity of collocation*): один компонент колокації з більшою мірою ймовірності зумовлює наявність іншого, наприклад: прикметник *non-alcoholic* асоціюється з іменником *drink* у більшій мірі, ніж іменник *drink* з прикметником *non-alcoholic*; відповідно *premature* передбачає сполучуваність з іменником *baby, awake* – з *wide, flatly* – з *contradict* або *refuse* [10, с. 28].

Ураховуючи зазначене вище, вважаємо, що колокацією є особливий тип сполучення слів, що характеризується такими ознаками, як цілісність при сприйнятті і відтворенні у мовленні; семантична обумовленість компонентів; синтаксична і дистрибутивна регулярність.

Колокації як специфічний тип сполучуваності слів мають особливий статус і належать до ключових понять лінгводидактики, що, на думку М. Влавацької, пояснюється та підтверджується комплексом факторів: по-перше, колокації присутні в усіх природних мовах; по-друге, колокації уточнюють і конкретизують значення слів, що їх створюють; по-третє, об'єднання слів у колокації є фундаментальним для усього використання мови [5, с. 41]. Крім того, колокації є достатньо поширеним явищем в англійській мові. Залежно від їх семантики і функціонування, М.Влавацька розрізняє й описує декілька різновидів колокацій, а саме традиційні (загальноновживані) колокації – тип нормативних стандартних словосполучень, які загальновідомі і використовуються в основному в публіцистичних і

офіційно-ділових текстах, а також у розмовній мові; експресивні колокації – тип нормативних конотативних словосполучень, що використовуються в публіцистичному чи художньому стилях мовлення для вираження емотивно-експресивного значення; оказіональні колокації – тип індивідуально-авторських словосполучень, в яких, як правило, порушено лексико-семантичну сполучуваність і які використовуються в художньому, поетичному, а також публіцистичному стилях мови для вираження нетривіального / незвичного значення; етнокультурні колокації – тип словосполучень, що відображають соціально значущі реалії та містять національно-культурну специфіку; термінологічні колокації – термінологічні словосполучення, які належать до певної галузі знань і висловлюють одне поняття [4]. Таким чином, вивчення англійської мови на будь-якому рівні так чи інакше передбачає знання колокацій того чи іншого типу.

На користь надання особливої уваги колокаціям у процесі вивчення іноземної мови свідчать також і результати досліджень представників лексичного підходу до навчання іноземних мов. Зокрема, наголошується, що вільне мовлення можливе за умов використання готових конструкцій, тому навіть носії мови розмовляють про знайомі теми з більшою легкістю та швидкістю завдяки знанням і вмінням використання потрібних колокацій.

Знання та вміння правильно сполучуваності слів вважаємо основою колокаційної компетенції як складової іншомовної комунікативної компетенції. Ця здатність правильно утворювати лексичні єдності відповідно до закономірностей лексико-семантичної сполучуваності сприяє породженню правильної та стилістично доречної мови. У багатьох граматично можливих словосполученнях головне слово може передбачити свій унікальний розповсюджувач, або колокат, хоча при цьому потенційна сполучуваність слів може не збігатися з реальною сполучуваністю слів у мовленні. Неправильне вживання колоката спричинює помилки, які перешкоджають адекватному розумінню сенсу висловлення. У цьому контексті вважаємо, що теоретичне обґрунтування методики навчання правильної сполучуваності та її експериментальна перевірка набувають першочергового значення. Крім того, формування колокаційної компетенції неможливе без створення відповідних навчальних матеріалів, в яких колокації посідатимуть значне місце.

У результаті виконаного дослідження вважаємо можливим зробити деякі висновки. Англійські колокації мають значний лінгводидактичний потенціал, що пояснюється їх статусом і специфікою функціонування в мові й мовленні як особливого типу лексико-семантичної сполучуваності слів. Маючи такі ознаки, як цілісність при сприйнятті й відтворенні в мовленні; семантична обумовленість компонентів; синтаксична і дистрибутивна регулярність, англійські колокації зумовлюють об'єктивні труднощі для використання в мовленні, що вимагає надання їм особливого лінгводидактичного статусу. За таких умов формування колокаційної компетенції як здатності сполучувати лексичні одиниці відповідно до норм мови, що базується на знанні колокацій і навичках їх уживання в усіх видах мовленнєвої діяльності, набуває особливого значення у контексті формування іншомовної комунікативної компетенції.

Стаття не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми; подальшого дослідження потребують питання оновлення змісту мовної освіти в контексті компетентнісного підходу, взагалі та розробка й апробація методики формування колокаційної компетенції зокрема

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : КомКнига, 2007. – 570 с.
3. Бобкова Т. В. Теоретико-методологічні підходи до вивчення колокацій у сучасному мовознавстві / Т. В. Бобкова // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – 2014. – Том 17. – № 2. – С. 14 – 22.

4. Влавацкая М. В. Комбинаторная лексикология: функционально-семантическая классификация коллокаций / М. В. Влавацкая // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2015. – № 11(53). – С. 56 – 60.
5. Влавацкая М. В. Комбинаторная лингводидактика в контексте современного языкового образования / М. В. Влавацкая // Сибирский педагогический журнал. – 2015. – № 4. – С. 40 – 43.
6. Орлова Е. В. Английская коллокация в условиях интерференции : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Орлова Евгения Валерьевна. – Иваново, 2011. – 24 с.
7. Ягунова Е. В., Пивоварова Л. М. Природа коллокаций в русском языке. Опыт автоматического извлечения и классификации на материале новостных текстов / Е. В. Ягунова, Л. М. Пивоварова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://webground.su/services.php?param=priroda_collac&part=priroda_collac.htm .
8. Corpus of Contemporary American English [Electronic Resource]. – Access Mode: <https://corpus.byu.edu/coca/> .
9. Hill J. Collocational competence / J. Hill // English Teaching Professional. – 1999. – № 11. – P. 3–6.
10. Lewis M. Implementing the Lexical Approach: Putting Theory into Practice // Michael Lewis. – Andover, UK : Heinle, Cengage Learning, 2008. – 223 p.
11. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. – Oxford: Macmillan Publishers Limited, 2006. – 1692 p.
12. Walker Crayton. Factors Which Influence the Process of Collocation // Cognitive Linguistic Approaches to Teaching Vocabulary and Phraseology / edited by Frank Boers, Srth Lindstromberg. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2008. – P. 291 – 309.

Viktoriya Kolkunova

ENGLISH COLLOCATIONS: LINGUODIDACTIC ASPECT

The article carries out a linguodidactic study of English collocations as a special type of lexical-semantic combinability of words, analyses the linguodidactic potential of English collocations and further defines the concept of a collocation to be applied in linguodidactic studies. Collocations are non-random combinations of two or more lexical units which are characterized by such features as integrity in perception and reproduction in speech, semantic dependence of their components, syntactic regularity. The article gives reasons for the necessity of studying English collocations in the process of collocational competence development.

Key words: linguodidactic potential, combinability, collocation, collocational competence.

Виктория Колкунова

АНГЛИЙСКИЕ КОЛЛОКАЦИИ: ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье предпринята попытка лингводидактического исследования английских коллокаций как особого типа лексико-семантической сочетаемости слов; проанализирован лингводидактический потенциал английских коллокаций, уточнено содержание понятия «коллокация» для применения в лингводидактических исследованиях; выяснено, что английские коллокации являются неслучайным сочетанием двух или более лексических единиц и характеризуются такими признаками, как целостность при восприятии и воспроизведении в речи, семантическая обусловленность компонентов, синтаксическая регулярность; аргументирована необходимость изучения английских коллокаций в процессе формирования коллокационной компетенции как составляющей иноязычной коммуникативной компетенции.

Ключевые слова: лингводидактический потенциал, сочетаемость, коллокация, коллокационная компетенция.